Gemeente Amsterdam

Datum van vaststelling: 19-02-2026
Opdrachtgever: Sander Smit
Directie: V&OR

Verslag van participatie over Plein 40-45

Fase: Nota van Uitgangspunten

Introductie

We gaan van Plein 40 – 45 een gastvrije, groene en levendige ontmoetingsplek maken dat beter aansluit bij het huidige en toekomstige gebruik. Dat doen we door het plein en de omgeving opnieuw in te richten. Naast de herinrichting verbeteren we ook andere onderdelen van het plein. We kijken naar veiligheid, beheer, de markt, economie, sociaal-culturele activiteiten en vastgoedontwikkeling zijn meegenomen. In de concept Nota van Uitgangspunten is de visie op Plein 40-45 omschreven, zijn ontwerpuitgangspunten voor de openbare ruimte opgenomen en wordt toegelicht welke andere plannen en ambities er zijn voor het plein.

In het verleden is vaker geparticipeerd over een nieuwe inrichting van het plein. Dat heeft niet geleid tot een besluit. In 2025 is de participatie na jaren van stilte opnieuw opgestart. De participatie stond in het teken van het opstellen van een Nota van Uitgangspunten voor Plein 40-45.

https://www.amsterdam.nl/projecten/plein40-45/

Wat wilden we bereiken?

Doel participatieproces (uit participatieplan 2025):

- Gestreefd wordt naar een ontwerp dat zo goed mogelijk bij deze verschillende belangen aansluit.
- Een breed gedragen ontwerp komt de kwaliteit van het plein in alle opzichten ten goede.
- Door belanghebbenden nauw bij de toekomstige inrichting te betrekken neemt het eigenaarschap over en de betrokkenheid bij het plein toe. Dit kan de sociale functie van Plein 40-45 en de plek die het plein in het stadsdeel heeft verder versterken.
- Participatie kan de samenwerking tussen ondernemers, bewoners en bezoekers bevorderen en versterken.

Mate van invloed: *welke mate van invloed hoorde daarbij?*
Adviseren en reageren

Doelgroep: *Welke specifieke (ondervertegenwoordigde) groepen wilde je betrekken in het participatieproces?*

- Vrouwelijk perspectief: vrouwen en meiden
- Jongeren
- Ouderen
- LHBTIQ+ gemeenschap
- Bezoekers plein en markt
- Omwonenden met aandacht voor de verschillende culturele achtergronden
- (Markt)ondernemers, BIZ, Winkeliersvereniging
- Vastgoedeigenaren winkelcentrum, MACO gebouw en Jumbo/Tanger gebouw
- Wij Zijn Plein 40-45

Wat hebben we georganiseerd?

- Brede bijeenkomst in april 2025 met uitleg over verleden en proces komende tijd. Bijeenkomst was bedoeld om eventuele vragen en frustraties over het verleden een plek te geven en een basis te creëren voor nieuwe ronde participatie. Plenair deel met presentatie van projectgroep en

toelichting portefeuillehouder met ruimte voor vragen. Tweede deel bestond uit informatiemarkt en individuele gesprekken.

- Mei/juni 2025, twee bewonersbijeenkomsten waarin de schetsontwerpen van 2019-2021 werden gedeeld en besproken. Methode: groepsgesprek met respectievelijk 20 en 10 deelnemers per bijeenkomst. Kernvraag: is de inbreng uit het verleden nog steeds actueel? En is dit nog steeds de juiste richting voor het ontwerp? Ook nieuwe ideeën voor opstelling markt zijn gedeeld.
- April-juni 2025, Participatie vanuit Gastvrije Openbare Ruimte, gericht op het vrouwelijk perspectief. We zijn twee keer een dagdeel op het plein gaan staan met gratis koffie, thee en chocomel. Vrouwen en meiden konden met gekleurde punaises aangeven welke plekken op het plein ze prettig, onprettig, veilig en onveilig vonden. Dit was een laagdrempelige manier om breed op te halen hoe ze het plein ervoeren. We hebben in totaal 60 vrouwen gesproken. Hun input hebben we gebruikt om een wandelroute op te stellen op en rondom het plein. Daarna hebben we wandelingen georganiseerd met drie groepen: 5 vrouwen tussen de 45 en 60 jaar; 10 meiden tussen 9-12 jaar; en 3 vertegenwoordigers van LHBTIQ+ verenigingen in Nieuw-West. De methode die we hebben gebruikt is ‘verkennende wandelingen', waarbij aandacht uitgaat naar het gevoel en de beleving van deelnemers. Voor de wandeling met meiden van 9-12 jaar hebben we kleurkaarten toegevoegd, zodat ze daarmee steeds konden aangeven hoe ze zich ergens voelden (groen voor fijn, rood voor niet fijn).
- Mei 2025 gesprek met Marktadviescommissie. Dit heeft uiteindelijk geleid tot drie sessies onder leiding van Rijksadviseur Thijs van Spaandonk in periode oktober 2025 – januari 2026. Het ging in deze sessies over de plek van de markt in het nieuwe ontwerp en de relatie met het vastgoed en het winkelgebied. Hiervoor waren uitgenodigd: MAC, Vastgoedeigenaren, Wij Zijn Plein 40-45, BIZ (afwezig) en Winkeliersvereniging (afwezig).
    - Sessie 1: Middels methode Future Design vanuit toekomst terugkijken naar het nu
    - Sessie 2: Inbreng verzamelen voor ontwerpuitgangspunten
    - Sessie 3: Delen voorstel ontwerpuitgangspunten
- November en december 2025. Verdiepende groepsgesprekken, uitgevoerd door Stby. Stby heeft hiervoor een methode ontwikkeld met kaartjes en plaatjes zodat stapsgewijs men werd geholpen een eigen verhaal te maken. Tijdens zes groepsgesprekken zijn in totaal 56 individuele verhalen opgehaald die hebben geleid tot de “Droom van Plein 40-45”. Deze droom is integraal opgenomen in de Nota van Uitgangspunten. De volgende gesprekken zijn gevoerd:
    - 2 groepsgesprekken met ontbijtgroepen, voornamelijk met vrouwen met een Marokkaanse achtergrond.
    - 1 groepsgesprek met jonge meiden leeftijd
    - 1 groepsgesprek met jonge jongens leeftijd
    - 2 groepsgesprekken met gemixte groepen bewoners (incl. 2 marktondernemers)

Leeftijdscategorie	Aantal
10-25 jaar	22
26-50 jaar	19
50+	15

Geslacht	Aantal
Vrouw	37
Man	19

Hoe is het proces verlopen en hoe kijken we hierop terug?

Het participatieproces is grotendeels verlopen conform het Participatieplan. We zijn gestart met een brede openingsbijeenkomst om het verleden te erkennen en ruimte te geven aan vragen, teleurstellingen en eventuele frustraties. Hoewel we vooraf meer emotie hadden verwacht, verliep deze bijeenkomst rustig en constructief. Daardoor ontstond er een basis om met de participatie verder te gaan op de inhoud.

Tijdens de brede bewonersbijeenkomsten in het TSH bestond de opkomst uit een relatief eenzijdige groep. Bewoners met een niet-Nederlandse culturele achtergrond waren ondervertegenwoordigd, terwijl juist deze groep het plein en de markt veel gebruikt. Ook jongeren worden niet bereikt via

deze meer traditionele aanpak. Dit heeft geleid tot een bewuste bijsturing in de aanpak. Mede met behulp van bewonersorganisatie Wij Zijn Plein 40-45 heeft bureau Stby groepsgesprekken georganiseerd waarin een extra inspanning is gedaan deze groepen te bereiken. Dit bevestigde voor ons dat open uitnodigen lang niet altijd voldoende is. Sommige doelgroepen bereik je pas door naar hen toe te gaan, op de plekken waar zij elkaar ontmoeten (zoals buurtkamers en jongerencentra) en in een werkvorm die past bij hun manier van deelnemen. Voor de gesprekken met de vrouwen en meiden was het bijvoorbeeld belangrijk dat de gesprekleiders van Stby ook vrouw waren.

De verdiepende groepsgesprekken hebben bovendien laten zien hoe waardevol het is om meerdere perspectieven met elkaar aan één tafel te brengen. Het levert rijkere inzichten op en helpt om dilemma's en belangen scherper te krijgen. Tegelijkertijd blijkt het organiseren hiervan in de praktijk complex. Behoeftes verschillen sterk per groep, bijvoorbeeld in tijdstip, setting, taal, en de mate waarin mensen zich comfortabel voelen om buiten de eigen omgeving in gesprek te gaan over gemeentelijke plannen en hun mening te geven.

In het contact met de Marktadviescommissie (MAC) werd in het begin duidelijk dat er sprake was van een gebrek aan vertrouwen, mede door eerdere ervaringen met participatie over Plein 40-45 in de jaren 2019-2021. Gedurende het proces hebben MAC-leden aangegeven dat dit vertrouwen stap voor stap herstellende was. Zij ervaren dat ze inmiddels daadwerkelijk aan tafel zitten en dat er naar hun belangen en zorgen wordt geluisterd. Een belangrijke succesfactor hierbij was de keuze om de drie sessies over de markt en de relatie met vastgoed en winkelgebied te laten begeleiden door Rijksadviseur Thijs van Spaandonk. Dit was een voorstel van de MAC zelf, zij waren al goed bekend met hem. De externe, vertrouwde begeleiding hielp om een veilige setting te creëren en het gesprek inhoudelijk te verdiepen.

Terugkijkend concluderen we dat het proces in grote lijnen zorgvuldig en volgens plan is uitgevoerd. Met een verrijking van het proces en de opbrengst door tijdens het proces te kiezen voor groepsgesprekken gericht op specifieke doelgroepen.

Participatie speciaal gericht op vrouwen, meiden en LHBTIQ+'ers bracht ons inzichten over het plein die vaak een verrijking of aanscherping waren van de inzichten uit de algemene participatie. Hoewel de opbrengst van deze gesprekken niet compleet anders was, had het wel vaak net een ander zwaartepunt. Zo kregen we bijvoorbeeld duidelijker in beeld hoe groot de behoefte aan openbare toiletten is voor vrouwelijke bezoekers van het plein. Daarnaast hebben de wandelingen met vrouwen ons denken aangescherpt over de sociale veiligheid van voetgangersroutes op, naar en rondom het plein (zie figuur 5). Deze inzichten hebben ons ook gemotiveerd om nog integraler te gaan samenwerken, omdat we inzagen dat onderwerpen als sociale veiligheid alleen integraal op te lossen zijn.

Wat heeft het proces opgeleverd?

Opbrengst	Conclusie
Er is breed draagvlak voor de huidige indeling en gebruik van het plein. Men is trots op Plein 40-45 waarbij voldoende mogelijkheden worden gezien voor verbetering. Het karakter van het plein moet daarbij behouden blijven.	In de visie op Plein 40-45 is expliciet opgenomen dat we uitgaan van de huidige kwaliteiten. Zie 2.4 NvU.
In vrijwel alle gesprekken en met name door vrouwen komt de wens naar voren voor een openbaar toilet als basisvoorziening. Het ontbreken van een toilet leidt tot overlast in winkelcentrum.	Een definitieve oplossing wordt gezocht in de vorm van een openbare toiletvoorziening in een bestaande plint (bijv. Tuinstadhuis, Tangergebouw of winkelcentrum). In verband met zichtlijnen en veiligheid komt er geen los toiletgebouw op het plein. Voor de korte termijn wordt onderzocht of bestaande toiletten (o.a. Tuinstadhuis) publiek

Opbrengst	Conclusie
	toegankelijk kunnen worden en of het toilet bij De Honingraat beter toegankelijk kan worden.
Eensgezindheid over plek markt. Er is breed draagvlak dat de markt in het hart van het plein hoort te blijven als identiteitsdrager en de plek voor levendigheid en ontmoeting.	Dit is als uitgangspunt vastgelegd. De markt blijft in de “bruisende zone” (centraal op het plein).
De MAC vindt dat de markt nu met de rug naar het carillon staat gekeerd. Ze hebben de wens uitgesproken het carillon meer onderdeel van de markt te laten zijn. Het carillon wordt door veel betrokkenen gezien als icoon dat meer aandacht verdient. Er zijn ideeën genoemd zoals programmering rond het carillon, podium, verlichting, bankjes en een informatiebord.	We onderzoeken of een opstelling met marktkramen rondom het carillon in de nieuwe situatie mogelijk is. We houden we hierbij rekening met de wensen voor rust en verblijf in het gebied vóór het Tuinstadhuis en de betekenis van het carillon als herdenkingsmonument. In de uitgangspunten is opgenomen dat het carillon in ere wordt hersteld, met ruimte voor herdenken/bezinnen én bijeenkomsten; omgeving activeren met zitplekken (evt. groen) en zichtlijnen herstellen.
Een deel van de direct omwonenden pleit voor een kleinere markt. De markt wordt te dominant ervaren. Tegelijkertijd is er een grote groep bewoners en gebruikers van de markt die heel enthousiast is over de markt vanwege de sociale functie en de diversiteit van het aanbod. Marktondernemers wijzen de gemeente erop dat verkleining onacceptabel is vanwege economische vitaliteit en aantrekkingskracht.	Het uitgangspunt voor het nieuwe ontwerp is dat markt in de huidige omvang blijft bestaan vanwege de belangrijke economische en sociale functie van de markt. Ook is oog voor het andere geluid door op het centrale deel van het plein groen en verblijfsplekken toe te voegen en met de markt te onderzoeken hoe het aanbod een breder publiek kan aantrekken. Verder is het tegengaan van afvalproblematiek een belangrijk onderdeel van de NvU, zowel op korte als lange termijn.
In het overleg met de MAC is aangegeven dat dat “150 kramen” geen “streven” moet zijn, maar een uitgangspunt voor het nieuwe ontwerp. Gelijk aan andere uitgangspunten zoals vergroening.	Na gesprek met de MAC is in de NvU het uitgangspunt herschreven. Het aantal van 150 kramen is geen streven meer, maar een ontwerpuitgangspunt.
Wens MAC/markt voor (duurzame) overkapping om de markt minder weersafhankelijk te maken.	De wens is besproken met de kwaliteitstafel van R&D. Er is voor gekozen een grote en vaste overkapping nu niet verder te onderzoeken vanwege impact op kwaliteit plein en veiligheid inclusief hoge kosten. De gemeente ziet dit niet als een realistische optie voor het plein. Wel wordt gekeken naar een kleinere overkapping bij een verblijfsplek of een pergola aan de randen. Andere opties blijven bespreekbaar mits het open, multifunctionele karakter niet wordt aangetast.
Veelgenoemde wens om het plein groener te maken en met meer zitgelegenheden.	In het ontwerp wordt ingezet op fors meer bomen en groene verblijfsplekken.
Behoefte aan plekken en voorzieningen voor verschillende groepen, specifiek voor jongeren en moeders (o.a. voorbeelden zoals gebedsruimte, kinderopvang, een horecagelegenheid gericht op vrouwen/meiden, en een speelplek voor jonge	Deels heeft dit betrekking op de openbare ruimte. Dit is opgenomen in de uitgangspunten voor een gastvrije openbare ruimte en de wens om functies/voorzieningen toe te voegen die verblijf en ontmoeting ondersteunen (waaronder toilet, speel- en zitplekken, en programmering). We zijn voornemens om een

Opbrengst	Conclusie
kinderen). Jonge jongens geven aan zich nu niet gewenst te voelen op het plein.	verblijfsplek met en voor jongeren te ontwerpen.
Veel bezoekers waarderen de Waterkom als verblijfsplek en willen hier meer bankjes. Omwonenden maken zich juist zorgen over (geluids)overlast bij intensiever gebruik.	Hier ligt een belangrijk aandachtspunt voor het vervolg om beide wensen en belangen samen te laten komen in plaats van dat deze recht tegenover elkaar komt te staan. De echte levendigheid op het plein vindt niet bij de Waterkom plaats, wel verblijven en genieten van het water.
Verbeteren veiligheid en sociale veiligheid met speciale aandacht voor specifieke plekken en het plein buiten marktdagen en in de avonden.	In de NvU is veiligheid een leidend principe (toetsing via “Checklist Gastvrij Plein 40-45”). De plekken die nu als onveilig worden ervaren worden verbeterd. Vrouwen en meiden worden daarbij betrokken. Een ambitie die mede vanwege de veiligheid en wens multifunctioneel plein is toegevoegd is het verlevendigen van het plein op momenten dat de markt er niet is.
De horeca langs de Slotermeerlaan wordt intensief en goed gebruikt op meerdere avonden in de week. Dit zorgt echter ook voor veel overlast in de wijk daarachter.	Er loopt een aanpak tegen de huidige overlast. In de NvU is de ambitie opgenomen om het plein levendiger te maken door onder andere levendige functies in de plint toe te staan. De wens wordt uitgesproken om de horeca te concentreren op het plein. Hierbij moet de kanttekening worden geplaatst dat het hier geen eigendom van de gemeente betreft en in het vervolg zorgvuldige participatie met de omgeving over nieuwe horeca plaats moet vinden. Vandaar dat dit nu als ambitie is omschreven en een ander traject doorloopt dan het project herinrichting.
Bewoners rondom Joop van Weezelhof geven aan dat het afvalpunt (en de directe omgeving) structureel leidt tot overlast van afval, ongedierte en parkeren.	Er wordt een elektrisch afvalzuiger ingezet op het plein (vanaf februari 2026). Op korte termijn wordt gehandhaafd op fout parkeren. Er is onderzoek gedaan naar de inrichting van de openbare ruimte t.a.v. schuilplekken voor ongedierte. Vanuit de integrale aanpak onderzoeken we wat op korte termijn kan worden verbeterd aan de inrichting. Aanpak van deze problemen heeft prioriteit vanwege de impact op de leefbaarheid en gezondheid.

Vooruitblik

De concept-Nota van Uitgangspunten (NvU) wordt in maart vrijgegeven door het DB. Vervolgens krijgen bewoners, bezoekers en ondernemers gedurende vier weken de mogelijkheid hier op de te reageren (geen formele inspraak). Deze stap wordt genomen vanwege de zorgvuldigheid, complexiteit en omvang van het project. De reactietermijn loopt net na de verkiezingen zodat het nieuwe DB een definitief besluit over de NvU kan nemen (in juni). Voor de concept-NvU zetten we in op het bereiken van zoveel mogelijk verschillende groepen bewoners, bezoekers en ondernemers. We organiseren een inloopbijeenkomst in het Tuinstadhuis (TSH) en inloopmomenten in het Glazen Huis op verschillende momenten in de week (ochtend – middag – avond). Daarnaast zijn we zichtbaar en aanspreekbaar op de markt en op het plein tijdens koffiekarmomenten. We benaderen actief onze netwerken, zoals jongeren en de ontbijtgroep met moeders, om deze groepen ook goed te betrekken.

De NvU wordt op verschillende manieren toegankelijk gemaakt voor mensen die moeite hebben met lezen en schrijven en/of de Nederlandse taal niet goed machtig zijn. We maken zowel posters van de plannen (visueel) als een publieksvriendelijke samenvatting. De samenvatting laten we vertalen naar het Arabisch, Turks en Engels. We willen mensen de mogelijkheid geven om in één van deze talen te reageren op de plannen.

Na vaststelling van de NvU starten we met het opstellen van een Voorlopig Ontwerp voor de herinrichting van Plein 40-45. De uitvoering staat gepland voor de periode 2028 – 2030. Voor deze volgende fase werken we een aanvulling op het Participatieplan uit, zodat ook tijdens het ontwerpproces duidelijk is hoe en wanneer betrokkenen kunnen meedenken en reageren. Deze aanvulling wordt ter besluitvorming aangeboden aan het DB bij de vaststelling van de definitieve NvU in juni. Vooraf wordt advies gevraagd aan de Participatietafel.

In beeld

Figuur 1: Bijeenkomst 1 april 2025

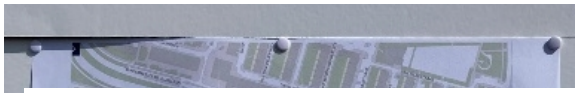

Figuur 2: Koffiekarmoment op Plein, vrouwelijk perspectief

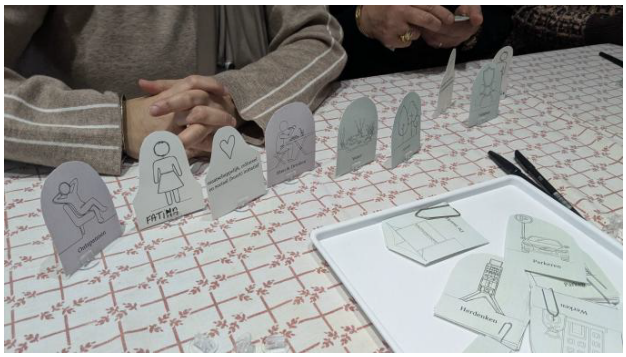

Figuur 3: Methode groepsgesprekken Stby

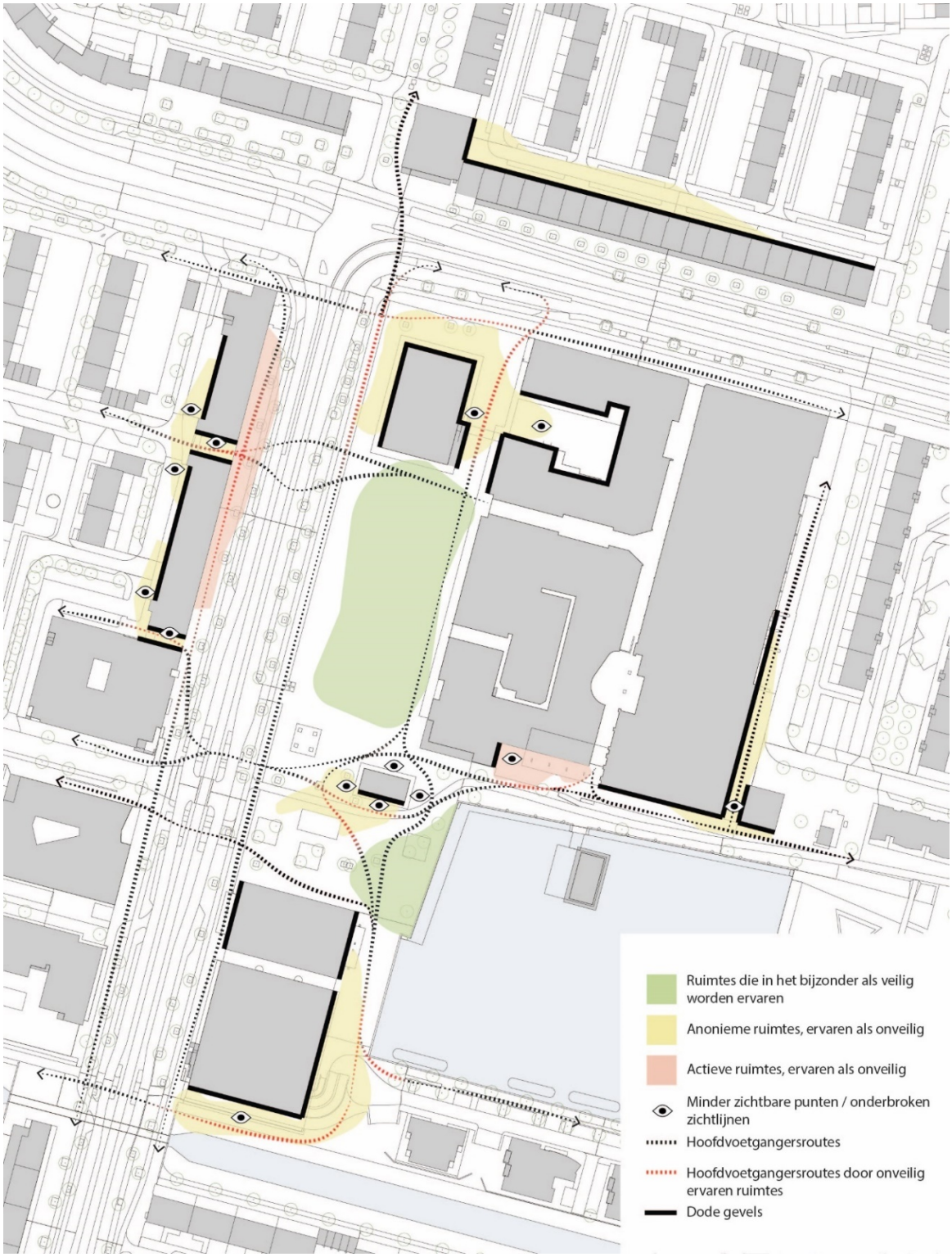

Figuur 3: Visuele vertaling van knelpunten sociale veiligheid. Resultaat van participatie vrouwelijk perspectief.

Bijlagen

- Verslagen bijeenkomsten
- Rapport Stby